

Redakcja: Beata Surmacz (dyrektor IEŚ), Tomasz Stępniewski (z-ca dyrektora IEŚ),
Agnieszka Zajdel (sekretarz redakcji), Aleksandra Kuczyńska-Zonik, Jakub Olchowski,
Konrad Pawłowski, Agata Tatarenko

Nr 65 (65/2019) | 02.10.2019

ISSN 2657-6996

© IEŚ

Jan Muś

Integracja Serbii z Unią Euroazjatycką. Alternatywa i zagrożenie

Integracja Serbii z Euroazjatycką Unią Gospodarczą (EaUG) będzie miała trojake znaczenie. Przede wszystkim umożliwi Serbii – choć nie zagwarantuje – zwiększenie obrotu handlowego z EaUG oraz napływ inwestycji zagranicznych. Ponadto wzmocni pozycję negocjacyjną Serbii w relacji z Unią Europejską, dotyczącą jej członkostwa we Wspólnocie. W końcu – ewentualne przystąpienie Serbii do unii celnej w ramach EaUG będzie oznaczało głębszą penetrację gospodarki serbskiej przez instytucje rosyjskie.

Ambasador Federacji Rosyjskiej w Serbii Aleksandr Bocan-Charczenko oznajmił w sierpniu 2019 r., że podpisanie umowy o przystąpieniu Serbii do unii celnej w ramach EaUG spodziewane jest 25 października. Prezydent Serbii Aleksandar Vučić potwierdził te doniesienia i podkreślił, że proces integracji Serbii z Unią Europejską nie powinien odsuwać jej od EaUG. Potencjalne przystąpienie Serbii do unii celnej w ramach EaUG będzie miało wielowymiarowe konsekwencje przede wszystkim dla Serbii. Przyniesie korzyści także samej Rosji, choć w ograniczonym zakresie. Data przystąpienia nie jest jeszcze znana. Możliwe, że będzie to 1 stycznia 2020 r.

Integracja Euroazjatycka. Euroazjatycka Unia Gospodarcza została utworzona w 2014 r. przez Rosję, Białoruś i Kazachstan. Następnie, w kilka miesięcy później, do organizacji przystąpiły Armenia i Kirgistan. Dotychczas podstawowym celem EaUG pozostawało przyspieszenie i pogłębienie procesu integracji gospodarczej jej państw członkowskich. Ze względu na swój potencjał to właśnie Rosja odgrywa dominującą rolę w tej instytucji. Przystąpienie Serbii do unii celnej w ramach EaUG wzmocni prestiżowo zarówno Rosję, jak i samą organizację, która zyskując wymiar transeuropejski, przestanie być instytucją „postradziecką”. Tym samym może działać zachęcająco na inne państwa spoza byłego Związku Radzieckiego, które wyrażają potencjalne zainteresowanie integracją w ramach Unii (np. Mongolia).

Integracja gospodarcza. Integracja w ramach euroazjatyckiej unii celnej otwiera Serbii nowe możliwości eksportu, choć wbrew pozorom nie będzie raczej stanowiła momentu przełomowego dla serbskiej gospodarki. Państwo to bowiem od wielu lat ma już podpisane umowy o wolnym handlu z Białorusią, Kazachstanem i Rosją. Według Observatory of Economic Complexity w 2017 r. eksport Serbii do wszystkich państw EaUG osiągnął wartość 1,15 miliarda dolarów amerykańskich, a więc stanowił stosunkowo małą część całego eksportu Serbii – zaledwie 7%, z czego 1,03 miliarda dolarów (6,2% eksportu) przyjęła sama Rosja. Dla porównania serbski eksport do Bośni i Hercegowiny osiągnął w 2017 r. wartość 1,24 miliarda dolarów, czyli 7,4% całego eksportu. Handel Serbii z EaUG charakteryzuje się wysokim deficytem. W 2017 r. import z tych państw do Serbii miał wartość 1,698 miliarda dolarów (8,48% importu). Ponownie najważniejszym eksporterem na rynek serbski pozostawała Rosja, a wartość sprzedanej ropy naftowej wynosiła 782 miliony. Państwa członkowskie EaUG mają także ułatwiony dostęp do innych państw współtworzących Wspólnotę Niepodległych Państw, co w praktyce oznacza wolny dostęp do rynków Uzbekistanu, Tadżykistanu i Mołdawii. Przystąpienie do EaUG otwiera również inne możliwości – przyciągnięcia nowych inwestycji, tak podmiotów z EaUG, jak i przedsiębiorstw zainteresowanych rynkiem EaUG.

Test integracji. Przystąpienie do unii celnej w ramach EaUG z pewnością umożliwi Serbii głębszą penetrację tego rynku, jednak nie obydzie się bez odpowiedniej promocji serbskich produktów przez serbskie władze. Warto wziąć pod uwagę wysoki stopień uzależnienia EaUG od rosyjskiej hegemonii i podporządkowanie kwestii handlu i gospodarki doraźnym potrzebom polityki zagranicznej. Niemniej jednak w początkowym okresie członkostwa Serbii w unii kluczowe dla Moskwy będzie wykazanie jego pozytywnych efektów. Należy więc oczekiwać „miodowego miesiąca” w relacjach między Serbią a Rosją, który będzie mógł zostać przekuty na międzynarodowy sukces Kremla oraz zachętę dla innych państw do współpracy w ramach EaUG.

Integracja alternatywna. Przystąpienie Serbii do unii celnej przy EaUG będzie niosło ze sobą konsekwencje w relacjach Serbia – Unia Europejska. Z jednej strony Serbia, pokazując alternatywne dla integracji europejskiej rozwiązania, wzmocni swoje stanowisko negocjacyjne. Wizja członkostwa Serbii w UE jest odległa, a proces akcesyjny kosztowny. Członkostwo to jest bowiem *de facto* uzależnione od rozmów z Kosowem. Jednakże nawet porozumienie z Prisztiną go nie gwarantuje, a władze serbskie napotkają przynajmniej dwa inne istotne problemy – kwestię stosunków z Bośnią i Hercegowiną oraz z Chorwacją. Przystąpienie w takiej sytuacji Serbii do unii celnej pokazuje wyraźnie przywódcom Unii Europejskiej, że choć członkostwo we Wspólnocie pozostaje priorytetem (podkreślono to w przyjętej również w sierpniu 2019 r. Strategii Bezpieczeństwa Narodowego), to Serbia nie będzie czekała w próżni i wykorzysta nadarzające się okazje. Państwo to bowiem, dość zręcznie, jak na warunki, w jakich przyszło mu prowadzić politykę międzynarodową, stara się utrzymywać kurs proeuropejski, nie psując sobie przy tym relacji z Rosją, której poparcia Serbowie mogą oczekiwać w sprawie Kosowa.

Rozwiązanie to łączy się z jednym poważnym problemem. Choć członkostwo w innych organizacjach „wolnego handlu” nie jest zakazane dla państw aspirujących do członkostwa w UE – a wręcz wskazane w celu rozwinięcia gospodarczego, wolnorynkowych praktyk i instytucji – to długotrwały udział w EaUG może mieć także efekt negatywny dla europejskich aspiracji Serbii. Mianowicie integracja z rynkiem Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej będzie stopniowo zwiększała koszty jego opuszczenia. Im dłużej UE będzie zwlekała z pozytywną decyzją dotyczącą członkostwa Serbii w UE, tym wyższe gospodarczo Serbia poniesie koszty. Opuszczenie wspólnego rynku, obszaru wolnego handlu czy unii celnej wiąże się bowiem z istotnymi konsekwencjami. Negatywnym skutkiem integracji w ramach EaUG będzie również dalsza penetracja serbskiej gospodarki przez rosyjskie podmioty prywatne i państwowe, która szczególnie w perspektywie wieloletniej będzie stanowiła przeszkodę dla integracji Serbii z Unią Europejską.

Wnioski. Oczekiwane przystąpienie Serbii do unii celnej w ramach EaUG nie wyklucza dalszej integracji tego kraju z Unią Europejską, która nadal pozostaje jego najważniejszym partnerem gospodarczym. Jednakże coraz bardziej rozmyta polityka rozszerzenia UE połączona z oddalającą się perspektywą członkostwa sprawia, że kontynuacja obecnego kursu polityki zagranicznej przez Brukselę, Moskwę i Belgrad może bardziej trwale powiązać Serbię z Rosją. Klaryfikacja wizji członkostwa Serbii w UE, podkreślanie korzyści płynących z integracji europejskiej oraz włączanie tego państwa do kolejnych wspólnych inicjatyw europejskich powinno pomóc Serbii utrzymać kurs proeuropejski. Wygaszenie polityki rozszerzenia sprawi, że EaUG stanie się jednym z podstawowych punktów odniesienia w serbskiej polityce zagranicznej.